

CULTURA JURÍDICA I DEMOCRÀTICA

1. Presentació

La matèria Cultura Jurídica i Democràtica engloba sabers relacionats amb el dret. El dret, inspirat en valors de llibertat, justícia i igualtat, estableix l'ordre necessari de la convivència humana, i té una important influència en qualsevol àmbit social, i afecta la persona tant de manera individual com col·lectiva.

El dret i la cultura jurídica estan presents en l'àmbit educatiu no universitari, no només regulant-lo, sinó a través dels seus continguts. D'aquesta manera, la matèria Cultura Jurídica i Democràtica mobilitza aprenentatges que ja s'han treballat en l'etapa d'educació secundària obligatòria, concretament connecta amb les competències adquirides en les matèries de Geografia i Història i Valors Ètics i Cívics. Aquests coneixements previs poden servir d'ancoratge a la formació en aquesta matèria que busca una anàlisi i una reflexió superiors, vinculant les seues competències específiques amb l'etapa educativa de batxillerat i l'estat maduratiu d'aquest alumnat. A més, l'article 33 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, indica que l'etapa del batxillerat contribueix a desenvolupar en l'alumnat les capacitats que li permeta exercir la ciutadania democràtica, des d'una perspectiva global, i adquirir una consciència cívica responsable que fomente la corresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa, inspirada pels valors de l'Estatut d'Autonomia, la Constitució Espanyola, així com pels drets humans.

Aquest objectiu del batxillerat enllaça amb l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, de les Nacions Unides, que destaca, en la meta 4.7 dels ODS, la necessitat de fomentar una educació global, amb la finalitat d'assegurar que tot l'alumnat adquirisca els coneixements teòrics i pràctics necessaris per a promoure un desenvolupament sostenible, entre altres coses, mitjançant l'educació per als drets humans, la igualtat de gènere, la ciutadania mundial, la valoració de la diversitat cultural i la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible.

A més, connecta amb les competències clau per a l'aprenentatge permanent, contingudes en la Recomanació del Consell de 22 de maig de 2018 (DOUE C189/1 de 4 de juny de 2018) necessàries per a l'ocupabilitat, el desenvolupament personal i la salut, la ciutadania activa i responsable i la inclusió social, especialment amb la competència clau número 6, "Competència ciutadana", que inclou "la comprensió dels conceptes i les estructures socials, econòmics, jurídics i polítics, així com la sostenibilitat i els esdeveniments mundials". També ho fa, en més o menys mesura, amb la resta de les competències contingudes en la Recomanació de la Unió Europea, ja que resulta indubtable que la formació en cultura jurídica té aparellada la formació en competència digital o competència personal, social i d'aprendre a aprendre, entre d'altres.

Aquestes competències poden desenvolupar-se a través de l'estudi d'aquesta matèria, per això es justifica la presència en el Batxillerat d'una àrea curricular concreta i diferenciada que puga proporcionar a l'alumnat uns coneixements bàsics, però suficients i necessaris, per a una formació millor en l'exercici d'una ciutadania responsable i crítica.

S'entén que la persona és responsable i crítica quan exerceix una ciutadania democràtica; té una consciència cívica responsable; resol els conflictes de manera pacífica, a través del diàleg i les normes establides a aquest efecte; respecta la llibertat i els drets de tots i totes; valora críticament el món actual i les desigualtats existents, i participa, d'una manera activa, en la millora del seu entorn. Per a fer-ho, són importants l'estudi i l'anàlisi dels drets i les obligacions propis i aliens reconeguts pel nostre ordenament jurídic, així com del funcionament de l'estat de dret, a través de l'exploració de les diferents institucions i normes que el conformen.

A les possibilitats formatives del dret i la cultura jurídica ja comentades s'uneixen les possibilitats que presenta com a font informativa i propedèutica, ja que proporciona criteris vàlids per a la presa de decisions respecte del futur acadèmic i professional que ha de realitzar l'alumnat quan acaba aquesta etapa. La seua importància deriva de la presència dels sabers jurídics en una part important dels estudis superiors, als quals

s'accedeix a través del batxillerat, i també que, en l'àmbit personal i professional, és un saber interessant, i a vegades necessari, de coneixement.

L'enfocament competencial es basa en metodologies actives i interactives, la qual cosa suposa que l'alumnat "aprengat fent", mobilitzant coneixements en situacions-problemes significatius. Aquestes situacions han de connectar la matèria amb les necessitats, interessos i capacitats de l'alumnat, connectant els coneixements en l'àrea jurídica amb la seua realitat diària. Aquestes metodologies actives han de fomentar l'aprenentatge basat en projectes, problemes o reptes i, fins i tot, l'aprenentatge servei, en el qual el treball col·laboratiu ha de jugar un paper primordial. A més, es fomenten el diàleg i el debat com a eines per a expressar i identificar opinions, ja que suposen un instrument poderós per a promoure l'autoregulació emocional, el respecte, la tolerància i l'empatia.

Més enllà del paper de l'alumnat com a mer espectador, es busca involucrar-lo en l'exercici de la ciutadania responsable, de tal manera que, després de l'anàlisi crítica de la seua realitat, puga arribar a convertir-se en un vertader agent de canvi d'aquesta, que denuncie situacions d'injustícia o desigualtat.

La proposta curricular comença definint sis competències específiques que es vinculen directament amb les competències clau, concretament amb la competència en comunicació lingüística, la competència digital, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, la competència ciutadana i la competència en consciència i expressió culturals.

Les competències específiques impliquen sabers bàsics determinats que en la matèria s'estructuren en huit blocs de continguts. El bloc "Societat i dret" és una introducció a l'univers jurídic, en què s'analitzen i s'estudien els principals conceptes de l'àmbit del dret. El segon bloc, titulat "Societat i relacions supranacionals", posa en valor les relacions internacionals i la incidència que tenen en la realitat diària de l'alumnat. En aquest bloc té un interès especial l'anàlisi de la Unió Europea, com a organisme supranacional, al qual s'ha cedit part de la nostra sobirania. El tercer bloc, "Persona i poders de l'Estat", permet a l'alumnat entrar en contacte amb el nostre Ordenament Jurídic, investigant i examinant l'organització institucional i territorial continguda tant a la Constitució com al nostre Estatut d'Autonomia. El quart bloc, "Persona i relacions interpersonals", suposa una immersió en la disciplina jurídica del dret civil com a regulador de la persona i les seues relacions amb altres. El bloc cinquè, denominat "Persona i relacions laborals", suposa una introducció a la regulació del treball en el nostre ordenament i les implicacions que té el dret laboral i de Seguretat Social sobre la futura vida laboral de l'alumnat. El sisè bloc, que té el títol "Persona i impostos", permet adquirir uns coneixements bàsics del sistema tributari espanyol des d'un enfocament eminentment pràctic. El bloc seté, "Persona i comportaments socials", col·loca l'alumnat enfront de l'aprenentatge de disciplines jurídiques com el dret penal o el dret administratiu, que tenen incidència sobre la vida personal i social de les persones. El huitè i últim bloc es titula "Persona i tutela judicial efectiva", i s'hi aborda el tema de l'acció de la justícia en el nostre ordenament, a través dels mitjans de solució judicial i extrajudicial de conflictes.

En la concreció dels sabers, s'ha intentat no considerar l'estudi del dret des d'un punt de vista aïllat de la realitat social, sinó, per contra, inserit en la nostra societat. D'aquesta manera es pretén que l'alumnat veja que el dret pot ser analitzat des de diferents perspectives, però s'affirma que sense la integració de tot això en el context social en què es produeix no hi ha comprensió real del fenomen jurídic, tant més que aquesta matèria pretén ser un instrument que induísca a la reflexió crítica del dret i des del dret.

En el document es presenten, finalment, els criteris d'avaluació que concreten el grau d'aprenentatge de cada competència, i es precisen les actuacions, els sabers o el context que s'espera que assolisca l'alumnat.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Identificar, analitzar i apreciar la presència de valors de llibertat, justícia i igualtat, a través de l'anàlisi de casos concrets, en la cultura democràtica, i relacionar-los amb els principis democràtics que regeixen la nostra vida en societat.

2.1.1. Descripció de la competència 1

Aquesta competència habilita l'alumnat per a avançar cap a una ciutadania responsable i plenament conscient de la vida social i cívica i s'encasta amb la competència ciutadana, competència clau número 6 de la Unió Europea. Suposa conéixer i assumir els ideals i valors que conté tant la Constitució com el nostre Estatut d'autonomia, per a participar en la societat amb una actitud fundada en els principis i procediments democràtics a més d'un compromís amb la igualtat i la cohesió social, d'acord amb els principis de la cultura democràtica.

La cultura democràtica és el conjunt d'elements que permeten a la ciutadania desenvolupar un judici crític i suposa la base sobre la qual es construeix qualsevol estat modern. L'Estat espanyol es defineix com un estat social i democràtic de dret que propugna com a valors superiors del nostre ordenament jurídic la llibertat, la justícia i la igualtat, i han de sustentar el funcionament de les nostres relacions.

Quan es parla de democràcia es fa referència al nostre sistema polític formal, ja que és una manera d'interacció quotidiana entre les administracions i la ciutadania. Però democràcia és molt més que el sistema polític en què es trien els representants per majoria; fa referència al sistema que ha de regir en les relacions i interaccions de ciutadans i ciutadanes entre si, generador de les condicions perquè les persones exercisquen el seu dret a exposar i desenvolupar el seu punt de vista i projectes de vida.

L'assumpció dels valors i principis constitucionals suposa actuar d'acord amb aquests en les diferents àrees de la vida de la persona, exercint la ciutadania democràtica, responsable, lliure i crítica, que resulta indispensable per a la constitució de societats avançades, dinàmiques i justes en tot moment.

El centre educatiu és l'entorn en què l'alumnat desenvolupa gran part de les interaccions socials, però els i les adolescents interactuen en altres espais, com són la família, la comunitat, els grups de pares, també en espais virtuals que les TIC permeten i, fins i tot, en espais laborals.

D'aquesta manera la cultura democràtica i els valors superiors del nostre ordenament actuen com a fars que han de guiar el comportament de la persona, com a estudiant i com a ciutadà o ciutadana, ja que s'aborda aquesta competència al llarg de tots els blocs de sabers que componen la matèria.

2.2. Competència específica 2

Investigar i analitzar el nostre ordenament jurídic estatal i autonòmic a partir d'un examen contrastat de fonts fiables, i explicar, des d'una perspectiva crítica, la repercussió que té en el funcionament de la societat.

2.2.1. Descripció de la competència 2

Aquesta competència permet a l'alumnat reconéixer i diferenciar l'estructura jurídica bàsica del nostre ordenament, que explica quines són i com funcionen les principals institucions d'aquest. D'igual manera, l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència permet a l'alumnat actuar de manera autònoma, prendre decisions i desenvolupar el projecte vital com a ciutadà o ciutadana responsable i crítica.

El funcionament correcte d'una societat requereix l'establiment d'un conjunt de normes. El dret és l'àrea de coneixement que estudia i estableix les normes que regeixen el comportament de la societat, ja que es converteix en regulador de les relacions i processos de la vida social de les persones.

La relació entre normativa i societat és indissoluble, de tal manera que la societat influeix en la normativa i viceversa. Aquesta competència permet aprofundir en com la societat i els grups humans responen als condicionants normatius, però també permet analitzar com la societat és el motor d'innombrables canvis en el nostre ordenament jurídic.

Més enllà de la comprensió d'aquesta relació entre normativa i societat es troben l'estudi i investigació de l'entramat jurídic regulador del nostre ordenament, que identifica l'estructura autonòmica com l'opció triada pel text constitucional per a l'organització territorial de l'Estat. A més, s'han d'identificar i diferenciar les diferents branques de l'ordenament jurídic, regulador de les relacions entre membres de la societat, a partir de la investigació i ànalisi de la nostra normativa.

La dimensió crítica ha de formar part de l'aprenentatge de l'ordenament jurídic. Amb l'aprenentatge crític no es pretén substituir el coneixement del dret positiu, sinó complementar-lo i que l'alumnat puga adquirir una formació jurídica més integral. En aquest sentit, l'alumnat necessita rebre una formació bàsica que li permeta actuar en l'ordenament jurídic, conéixer els valors i principis que reconeixen les normes i aprendre a raonar i a resoldre problemes de naturalesa social i econòmica.

Aquesta competència està associada a la competència ciutadana, competència clau número 6 de la Unió Europea, i al compromís ciutadà en els àmbits local i global com a repte del segle XXI. Persegueix la capacitat d'analitzar críticament una situació determinada, un supòsit teòric o un cos de coneixements, amb vista a la producció d'un judici informat. Es tracta, en definitiva, de plantejar situacions a partir de l'ànalisi de les quals l'alumnat puga extraure les seues pròpies conclusions. Aquest tipus de situacions es desenvolupen al llarg de tota la matèria, perquè aquesta competència es reflecteix en tots els seus blocs de sabers bàsics.

El pensament crític també és fonamental per a la resolució de problemes. L'habilitat de pensament crític, com a element de la competència clau emprendedora, ajuda a identificar problemes i convertir-los en oportunitats. L'adolescència és una etapa decisiva en la formació i desenvolupament de l'autonomia. És ací quan comencen a prendre les seues pròpies decisions i, per això, és fonamental que adquirisquen la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament. És fonamental entendre la realitat per a poder viure-la amb autonomia.

2.3. Competència específica 3

Identificar i analitzar críticament els principis i valors que regeixen el marc jurídic internacional, especialment els vinculats amb la Unió Europea, i explicar les repercussions que tenen sobre el nostre ordenament jurídic i sobre la vida quotidiana de les persones.

2.3.1. Descripció de la competència 3

En un món global i canviant com l'actual és fonamental la comprensió dels fenòmens internacionals. L'alumnat, d'una banda, ha d'identificar les competències dels subjectes i actors de les relacions socials i econòmiques, dins del marc jurídic internacional i, d'una altra, ha d'establir connexions amb la realitat del nostre ordenament jurídic a fi de comprendre la problemàtica que genera la integració de les normes internacionals en els ordenaments jurídics interns.

En aquest ordre de coses, és especialment important l'adquisició de sabers que permeten l'ànalisi i la comprensió del fenomen de la Unió Europea, contextualitzat en la realitat internacional actual. La Unió Europea està fundada sobre els valors de dignitat humana, llibertat, igualtat i solidaritat, basant-se en els principis de democràcia i estat de dret.

El dret comunitari situa la persona en el centre, perquè institueix la ciutadania europea i crea un espai de llibertat, seguretat i justícia. Però la ciutadania europea suposa molt més que un conjunt de drets; suposa un vincle de pertinença a un poble i una nova manera de solidaritat cívica a escala europea.

Això enllaça, directament, amb un dels desafiaments als quals ha d'enfrontar-se tota persona en el món actual, "el compromís ciutadà en l'àmbit local i global". Aquest compromís requereix sentir-se part d'un projecte col·lectiu i exigeix articular el benestar personal amb la meta del bé comú. La ciutadania del segle XXI està unida al compromís amb l'entorn en què ens desenvolupem.

Amb aquesta competència l'alumnat ha de ser capaç de poder pensar i actuar, localment i global, en la resolució de desafiaments i reptes cada dia més complexos, així com d'exercir una ciutadania global.

2.4. Competència específica 4

Reconéixer i denunciar, de manera argumentada, els atacs als valors de llibertat, justícia i igualtat en situacions concretes de la vida quotidiana, així com en les que afecten la societat global, i proposar possibles solucions.

2.4.1. Descripció de la competència 4

La societat és heterogeneïtat i està plena de diferències, de diversitat, d'elements, trets, realitats, circumstàncies, majors i menors, de tal manera que la pluralitat és el que defineix la nostra societat i la fa més rica. El nostre ordenament reconeix aquesta realitat plural i heterogeneïtat i, emparant-se en els valors de llibertat, justícia i igualtat, té com a objectiu protegir les persones que la integren. Però la diversitat, a més de ser enriquidora, genera tensions i col·lisions entre els membres d'aquesta. Comportaments basats en estereotips i prejudicis poden generar discriminacions a subjectes o grups de la societat, tant a escales macro (a escala internacional, nacional o regional), meso (en les diferents institucions que componen la societat) o micro (de comportament individual o de grup).

En la realitat diària de l'alumnat estan presents comportaments que vulneren els valors democràtics. En les seues interaccions diàries, tant dins del centre educatiu com fora d'aquest, es poden detectar conductes i actituds que conculquen els valors emanats de la nostra carta magna. Però aquesta identificació va més enllà, perquè suposa observar l'existència d'aquesta mena d'actuacions en entorns més allunyats del seu dia a dia, com poden ser les institucions o la societat en general.

La societat actual s'enfronta a desafiaments com la igualtat real entre gèneres, la violència contra les dones, la discriminació racial i ètnica, els atacs a les persones per la seua orientació sexual o per les seues creences. Identificar uns certs col·lectius com a més vulnerables a aquests atacs i identificar comportaments que atempten contra els seus drets és fonamental. Reconéixer aquesta realitat suposa el primer pas cap al canvi.

Però el canvi sense acció no serveix de res, d'ací la necessitat de denunciar i combatre aquests comportaments. Una interiorització dels valors democràtics suposa que l'alumnat propose i desenvolupe alternatives a aquests comportaments i plantege accions lliures de discriminacions i injustícia, d'acord amb el seu marc ètic.

2.5. Competència específica 5

Crear, expressar i interpretar idees i missatges, orals i escrits, amb correcció, coherència i adequació en contextos acadèmics i socials, emprant un llenguatge jurídic eficaç, argumentant les opinions de manera coherent i evitant usos discriminatoris de la llengua.

2.5.1. Descripció de la competència 5

La competència de crear, expressar i interpretar missatges de contingut jurídic implica la capacitat d'interpretar el significat i comprendre les idees expressades en missatges jurídics continguts en la normativa, així com en notícies i un altre tipus de documents. De la mateixa manera, implica també la capacitat d'aplicar el raonament jurídic i l'ús de registres que siguen comprensibles per als altres.

Aquesta competència es connecta amb la competència en lectoescritura, competència clau número 1 de la Unió Europea, i es refereix, per tant, al maneig del llenguatge jurídic, especialment a l'ús comunicatiu. Aquesta gestió del llenguatge jurídic inclou la comprensió i la comunicació clara i eficaç d'idees jurídiques sobre el món real o sobre la mateixa disciplina, així com la capacitat d'integrar els missatges de contingut jurídic dins d'un discurs argumentatiu o d'una discussió. L'alumnat d'aquesta etapa interpretarà i comunicarà missatges sobre el dret. A més, serà capaç de debatre i intercanviar idees generals i complexes alhora que integra el llenguatge jurídic en el seu discurs, utilitzant quan siguen necessàries eines TIC que canalitzen o obliguen noves vies de comunicació.

L'alumnat ha de comunicar-se, recorrent al coneixement i al llenguatge jurídic, en contextos d'àmbit personal, educatiu, social, així com en contextos d'iniciació a l'àmbit professional, fent referència tant a situacions concretes, reals i rellevants, com a contextos purament jurídics i formals.

Aquesta competència es desenvolupa a través de tots els blocs de sabers, la qual cosa permet que l'alumnat es familiaritze i adquirisca nocions sobre vocabulari jurídic, de manera que els seus mitjans d'expressió siguin rics i aconseguisquen un domini dels diferents significats i matisos dels termes que empra, i puga comunicar amb claredat, concisió, rigor i precisió les seues idees sobre el dret. L'alumnat ha de comprendre i produir missatges amb els quals puga comunicar les seues reflexions sobre situacions generals d'interès social, natural o cultural de manera crítica, i ha d'emprar el llenguatge jurídic com a eina comunicativa apropiada per a expressar idees precises i rigoroses basades en dades i evidències. A més, l'alumnat ha de ser capaç d'establir un debat fructífer amb els seus companys i companyes, comparant i connectant les idees jurídiques que els uns i els altres comuniquen.

2.6. Competència específica 6

Buscar, contrastar i compartir informació i continguts digitals en l'àmbit jurídic i social, incorporant l'ús responsable i segur de les TIC, argumentant les potencialitats, repercussions i riscos, personals i jurídics, de les seues accions quotidianes tant en el seu entorn d'aprenentatge com en el seu entorn personal i social.

2.6.1. Descripció de la competència 6

Les tecnologies digitals han suposat grans canvis en tots els àmbits i sectors de la societat. La transcendència d'aquests canvis implica que qualsevol persona necessita adquirir un grau determinat de desenvolupament de competència digital per a actuar en la vida quotidiana, exercir un lloc de treball i desenvolupar la seua carrera professional. La competència digital i l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital ha passat a formar part de l'alfabetització elemental del segle XXI, que constitueix un dels desafiaments als quals ha d'enfrontar-se tota persona en el segle XXI. A més, la competència digital forma part de les competències clau de la Unió Europea, concretament la competència 4.

El món jurídic no és alié a aquesta alfabetització digital. Internet i les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) han alterat la manera en què treballen juristes i professionals del dret, en com es relacionen amb els seus clients, amb els tribunals, amb els seus proveïdors o amb col·legues de professió. La tecnologia ofereix vies essencials d'accés a la informació i, per tant, al coneixement, la col·laboració i la creació de sabers.

Però, de la mateixa manera en què s'observen i utilitzen les potencialitats que té, també s'han d'analitzar els riscos per a poder actuar en conseqüència. La irrupció de la tecnologia fa necessari plantejar temes relacionats amb la identitat digital o la protecció de les dades personals, els drets d'autor en el món digital, la protecció i seguretat enfront de frauds, ciberassetjament i, fins i tot, perills per a la integritat física i psicològica de les persones, com ara problemes ergonòmics o addiccions.

En el desenvolupament d'aquesta competència, l'educació i la formació juguen un paper determinant, ja que potencien la utilització de metodologies i estratègies pedagògiques per a millorar l'aprenentatge i oferir eines i recursos personalitzats. La mateixa normativa educativa estableix que s'ha de facilitar el desenvolupament d'una cultura digital a l'aula i el treball darrere de la sostenibilitat.

El desenvolupament d'aquesta competència digital ha de permetre a l'alumnat, d'una banda, localitzar i compartir informació, dades i continguts digitals en l'àmbit jurídic, però també reconéixer els riscos i perills relacionats amb la tecnologia, per a poder actuar d'una manera responsable, perquè es treballarà al llarg de tots els blocs de sabers.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics seleccionats són els que es requereixen per al desenvolupament de les competències específiques. En l'organització s'han atès les diverses disciplines o branques de l'ordenament jurídic.

Els sabers bàsics de la matèria Cultura Jurídica i Democràtica s'han estructurat en huit blocs diferenciats. En el primer bloc, denominat "Societat i dret", s'hi inclouen els conceptes bàsics del dret, així com les fonts i disciplines o branques del nostre ordenament jurídic.

A partir d'aquest apartat tots els blocs posen l'accent en la relació de la persona amb les diferents àrees jurídiques, de tal manera que el segon bloc té el títol "Persona i relacions supranacionals". En aquest es recullen els coneixements vinculats amb la globalització i les relacions internacionals i la incidència que tenen en el dia a dia de la nostra societat. A més, s'hi aborda l'existència de diferents entitats supranacionals, a les quals s'ha adherit Espanya, i que dicten normes que afecten la nostra realitat jurídica.

En el tercer bloc, titulat "Persona i poders de l'Estat", s'analitza el sistema polític espanyol i es para una atenció especial a la Constitució Espanyola de 1978 i a les diverses institucions que regula, entre aquestes, la Corona, les Corts o el Govern. També s'analitza el tema de l'estructura territorial de l'estat, es posa l'accent principalment en l'estructura autonòmica del nostre Estat, i s'analitza el contingut de l'Estatut d'Autonomia.

El bloc quart es denomina "Persona i relacions interpersonals", i en aquest es busca que l'alumnat adquirisca uns coneixements bàsics de dret civil i com aquesta disciplina jurídica afecta totes les persones al llarg de la seua vida, ja que tracta temes relacionats amb els drets de la persona, la propietat o el dret de família.

El bloc cinqué, que es titula "Persona i relacions laborals", se centra en l'anàlisi de les relacions laborals i l'estudi del dret laboral com a regulador de les relacions entre la persona treballadora i l'empresa. A més, el bloc conclou amb una valoració sobre la importància del nostre sistema de Seguretat Social.

El sisé bloc, anomenat "Persona i impostos", s'enfronta al tema de l'obligació de contribuir a l'Estat i l'anàlisi dels principals tributs que hi ha en el nostre ordenament jurídic.

El bloc seté, titulat "Persona i comportaments socials", centra el focus en l'estudi de les disciplines jurídiques involucrades amb la interacció social. Per a fer-ho, mobilitza sabers relacionats amb el dret penal o el dret administratiu. S'hi aborden, a més, disciplines jurídiques més noves com el dret digital o el dret ambiental, que suposen un repte per al dia a dia de la persona.

L'últim bloc, denominat "Persona i tutela judicial efectiva", suposa una introducció a la matèria de dret processual, que regula els processos judicials i la tutela judicial de les persones. Per a fer-ho, aborda qüestions com la tipologia de tribunals i les característiques dels judicis, així com la justícia gratuïta. El bloc conclou amb una anàlisi dels procediments de solució extrajudicial de conflicte.

3.1. Bloc 1: Societat i dret (transversal a totes les competències)

- Societat, organització i poder: el dret com a marc regulador de la convivència.
- Entenent el dret: conceptes jurídics bàsics.
- Identificació i anàlisi de les fonts del dret i de les principals normes jurídiques
- Investigació de les disciplines jurídiques i els efectes que tenen sobre la vida de les persones.

3.2. Bloc 2: Persona i relacions supranacionals (transversal a totes les competències)

- Consciència de ciutadania global: societat i globalització.
- Consideració dels subjectes i actors de les relacions supranacionals i del dret internacional.
- Drets humans com a garants de la persona. Funcionament de l'Organització de les Nacions Unides: convenis i tractats internacionals.
- Anàlisi de la Unió Europea i acostament a les seues institucions. Patrimoni comunitari.

3.3. Bloc 3: Persona i poders de l'Estat (C1, C2, C4, C5, C6)

- Estructura del sistema polític espanyol. Constitució de 1978 i Estat social i democràtic de dret.
- Les Corts Generals i poder legislatiu: sobirania popular i elecció de representants polítics. Les lleis.
- Poder executiu. Govern i Administració: potestat reglamentària. Valoració de la ciutadania activa: Govern obert.
- Prefectura de l'Estat: la Corona. Reflexió sobre les seues funcions de representació.
- Organització territorial. Estat autonòmic: la Comunitat Valenciana i l'Estatut d'Autonomia. Ajuntaments i diputacions.

3.4. Bloc 4: Persona i relacions interpersonals (C1, C2, C4, C5, C6)

- El dret civil regulador de les relacions interpersonals. Implicacions de la responsabilitat civil.
- Drets de la personalitat: personalitat física i personalitat jurídica. Anàlisi dels principals drets de la persona.
- Persona i família: dret de família i successions. Matrimoni i filiació. Testament i herència.
- Persona i drets de la propietat. Contractes de compravenda, arrendament, préstec i donació. Propietat intel·lectual i la seua protecció.
- Cotitularitat de la propietat: propietat horitzontal i comunitat de béns.

3.5. Bloc 5: Persona i relacions laborals (C1, C2, C4, C5, C6)

- Dret laboral com a regulador de relacions entre empresa i persona treballadora. Treball per compte d'altres i treball per compte propi.
- Identificació de les característiques del contracte de treball i les seues diverses modalitats.
- Retribució del treball: el salari. La nòmina i el seu procediment de càlcul.
- Canvis i finalització de la relació laboral. Acomiadament i liquidació: procediment de càlcul.
- Valoració de la importància del sistema de Seguretat Social. Detecció de les prestacions principals. Assumpció de la problemàtica relacionada amb la desocupació i les conseqüències que té per a la societat.

3.6. Bloc 6: Persona i impostos (C1, C2, C4, C5, C6)

- Aportacions de les persones a l'Estat: el dret tributari. Compromís amb l'obligació de contribuir econòmicament.
- Distinció entre impostos directes i indirectes.
- Impost sobre les rendes obtingudes. Impost sobre Renda de les Persones Físiques i Impost de Societats.
- Imposts sobre el consum. Anàlisi de l'Impost sobre el Valor Afegit.
- Un altre tipus d'impostos: Impost sobre Transmissions Patrimonials i Actes Jurídics Documentats, Impost sobre Béns Immobles o impostos especials.

3.7. Bloc 7: Persona i comportaments socials (C1, C2, C4, C5, C6)

- Problemàtica de l'activitat criminal: el dret penal. Identificació dels principals delictes i faltes continguts en el nostre ordenament.
- Dret administratiu. Actuacions de la persona davant de l'Administració. Multes i sancions administratives.
- Dret i TIC. Identitat digital, protecció de dades i ciberseguretat.
- Valoració del repte del canvi climàtic i les seues implicacions jurídiques. Protecció del medi ambient i dret ambiental.

3.8. 3.9. Bloc 8: Persona i tutela judicial efectiva (C1, C2, C4, C5, C6)

- Solució judicial de conflictes. Estructura i competència dels jutjats i tribunals.
- Judici i procés judicial. Justícia gratuïta i assistència a la ciutadania. Demanda, sentència i recursos.
- Solució extrajudicial de conflictes: mediació, arbitratge i conciliació.

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria

L'enfocament competencial de l'ensenyament i de l'aprenentatge es basa en metodologies actives i interactives, que l'alumnat "aprengat fent", i mobilitze els sabers en situacions-problemes significatius.

La matèria Cultura Jurídica i Democràtica pretén vincular la reflexió de l'alumnat amb els problemes de la societat i promoure el compromís actiu amb la transformació de la realitat, a partir de l'anàlisi crítica de l'ordenament jurídic. Per tant, les situacions d'aprenentatge recomanables han de transcendir els espais propis de l'aula. Això suposa involucrar, al llarg del procés d'ensenyament aprenentatge, no sols el professorat de la matèria, sinó també la resta de la comunitat educativa, inclos el professorat d'altres àrees o matèries, i, fins i tot, agents externs al centre, que poden col·laborar en les diverses situacions d'aprenentatge dissenyades.

S'ha d'impulsar un aprenentatge valuós i significatiu, que, d'una banda, faciliti la comprensió i assimilació progressiva dels sabers i, d'una altra, promoga l'aprenentatge significatiu amb exemples i models vinculats als interessos de l'alumnat, a propostes d'accions i serveis rellevants per a millorar l'entorn més pròxim i la societat en general.

Les situacions d'aprenentatge en què intervenen metodologies actives, com ara el treball cooperatiu o el basat en reptes, tasques i projectes, entre altres, fomenten l'autonomia i la responsabilitat de l'alumnat, ja que li ofereixen la possibilitat de gestionar el seu temps, decidir entre diverses propostes de treball, resoldre els desafiaments i els problemes de diverses formes i triar la manera de demostrar els seus aprenentatges. També són molt adequades les iniciatives que impliquen la relació d'alumnat de diferents edats, ja que estimulen la responsabilitat individual i col·lectiva i, a més, propicien l'adquisició de valors democràtics essencials com la solidaritat i el sentit del bé comú.

El benestar emocional és bàsic per a l'èxit de l'aprenentatge i de la convivència. Un factor que el condiciona és la capacitat d'expressar emocions i sentiments propis i d'identificar i comprendre els aliens. Diàlegs, debats, produccions textuais orals i escrites, anàlisis de situacions lúdiques i de convivència i, especialment, d'aquelles en què l'alumnat no veu satisfetes les seues expectatives, exerciten l'expressió d'emocions, opinions i posicionaments, promouen l'autoregulació emocional i reforcen el respecte, la tolerància i l'empatia.

És fonamental que s'estimulen la reflexió, el pensament divergent i l'esperit crític mitjançant la pràctica freqüent d'aquestes pràctiques de diàleg i debat. L'organització de debats a l'aula, a partir de notícies o informacions d'actualitat, permet veure tots els angles que pot plantejar el plantejament jurídic, i què, a més, pot relacionar-se fàcilment amb els conflictes i situacions quotidianes de l'entorn habitual de l'alumnat. Amb el debat, a més, es fomenta la discrepància, el dubte i la legitimitat de les opcions minoritàries.

Amb l'adopció dels ODS, el Marc Educació 2030 i els reptes del segle XXI, l'equitat se situa en el centre de l'agenda internacional de desenvolupament. L'ODS 4 exigeix garantir una educació inclusiva i equitativa, promovent oportunitats d'aprenentatge per a tots i totes. La nostra normativa educativa estableix, com a pedra angular d'una educació transformadora, l'equitat i la inclusió. Un sistema educatiu compleix aquests principis d'equitat i inclusió quan és just, accessible, amb oportunitats de desenvolupament per a tot l'alumnat, aprenentatge personalitzat i desenvolupament personal i social. En el compliment d'aquestes exigències, les situacions d'aprenentatge es plantejaran amb el compromís de fer front a tota manera de

discriminació i exclusió, i incorporaran els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge, que asseguren que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir-ne la participació i aprenentatge.

En un altre ordre de coses, en el marc de la lluita contra la desigualtat i la injustícia, i a la vista de les dramàtiques dades estadístiques, es revela com a prioritària la promoció de la igualtat entre dones i homes. D'acord amb la normativa educativa, es prestarà una atenció especial a la perspectiva de gènere. D'aquí la importància de cuidar, entre d'altres, l'ús del llenguatge no sexista, la participació equilibrada de les i els adolescents en totes les activitats, les aportacions de les dones als sabers de la matèria o la presència d'estereotips de gènere en els materials i recursos utilitzats.

L'Agenda 2030 també preveu l'objectiu prioritari de combatre el canvi climàtic i per això és recomanable plantejar, en la mesura que siga possible, situacions d'aprenentatge que impulsen la interiorització de la perspectiva sostenible en relació amb els sabers d'aquesta matèria.

A més, convé tindre en compte les situacions que faciliten l'avaluació competencial. L'objectiu és avaluar en lloc de qualificar o sancionar l'error, posant el focus en la valoració dels processos, ja que el model competencial ensenya a aplicar els coneixements, davant de les situacions desconegudes i relacionades amb una societat en canvi continu. Quan s'avalua es reconeix l'acompliment, s'observa la pràctica, es calibra l'escala d'assoliment en aquest compliment i s'orienta cap a la millora personalitzada. Per a dur a terme aquesta evaluació és recomanable comptar amb instruments d'autoavaluació i coavaluació com ara dianes, rúbriques, escales d'observació, portafolis, diaris d'aprenentatge, etc. que presenten molts avantatges, entre aquests, l'oportunitat de reflexionar sobre els sabers i els processos d'aprenentatge. En tot cas es pretén que l'avaluació siga més integradora, flexible i personalitzada.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1.

CE1. Identificar, analitzar i apreciar la presència de valors de llibertat, justícia i igualtat, a través de l'anàlisi de casos concrets, en la cultura democràtica, i relacionar-los amb els principis constitucionals que regeixen la nostra vida en societat.

1.1. Identificar i explicar els valors que sustenen el nostre ordenament jurídic i l'abast d'aquests en la consecució d'una cultura democràtica.
1.2. Buscar, seleccionar i exposar informació, de fonts fiables, referida a la situació dels valors democràtics del nostre país i en la resta del món.
1.3. Vincular els valors superiors del nostre ordenament amb la realitat diària a partir de l'anàlisi de supòsits pròxims.
1.4. Proposar conductes i desplegar accions per a fomentar la cultura democràtica en la vida diària.

5.2. Competència específica 2.

CE2. Investigar i analitzar el nostre ordenament jurídic estatal i autonòmic a partir d'un examen contrastat de fonts fiables, i explicar, des d'una perspectiva crítica, la reacció que té en el funcionament de la societat.

2.1. Explorar i examinar l'estructura i contingut bàsic del nostre ordenament, tant en la vessant estatal com autonòmica.
2.2. Explicar les característiques més rellevants de les principals institucions regulades en el nostre ordenament jurídic.

2.3. Comparar l'àmbit jurídic amb altres àmbits normatius reguladors de la convivència social, i establint els elements comuns i diferencials entre aquests. 2.4. Analitzar problemes concrets i d'actualitat a partir de fonts jurídiques diverses adequades, elaborant, contrastant i utilitzant críticament aquesta informació. 2.5. Valorar i fer una crítica constructiva de la normativa reguladora del nostre ordenament jurídic.
--

5.3. Competència específica 3.

CE3. Identificar i analitzar críticament els principis i valors que regeixen el marc jurídic internacional, especialment els vinculats amb la Unió Europea, i explicar les repercussions que tenen sobre el nostre ordenament jurídic i sobre la vida quotidiana de les persones.

3.1. Interpretar fenòmens determinats de la realitat regional i local diferenciant els elements globals dels locals. 3.2. Identificar les característiques dels diferents sistemes normatius internacionals i comparar-los entre si, especialment l'Organització de les Nacions Unides, i posar exemples de la influència que tenen en la realitat més pròxima. 3.3. Explicar i valorar els objectius que persegueix la Unió Europea, les institucions que formen part d'aquesta, així com la tipologia de normativa que elabora, l'aplicació que tenen als països membres i com afecta aspectes determinats de la vida quotidiana de la ciutadania.
--

5.4. Competència específica 4.

CE4. Reconéixer i denunciar, de manera argumentada, els atacs als valors de llibertat, justícia i igualtat en situacions concretes de la vida quotidiana, així com en les que afecten la societat global, i proposar possibles solucions.

4.1. Detectar situacions d'injustícia i desigualtat, a escala estatal i internacional, a partir de l'anàlisi de l'ordenament jurídic i la vinculació amb la realitat actual. 4.2. Denunciar la comissió d'abusos contra els drets humans, a escala local i global. 4.3. Desplegar accions en contra dels atacs a la llibertat, justícia i igualtat que es donen en la nostra societat amb actituds que afavorisquen la col·laboració, el diàleg raonable, la comprensió, l'acceptació i el respecte mutu. 4.4. Promocionar, en la vida quotidiana, una cultura de pau, que perseguisca la col·laboració i el benefici comú.
--

5.5. Competència específica 5.

CE5. Crear, expressar i interpretar idees i missatges, orals i escrits, amb correcció, coherència i adequació en contextos acadèmics i socials, emprant un llenguatge jurídic eficaç, argumentant les opinions de manera coherent i evitant usos discriminatoris de la llengua.

5.1. Planificar i redactar textos senzills en l'àmbit del dret, utilitzant, amb propietat i rigor, els termes jurídics emprats. 5.2. Dialogar i debatre de manera assertiva, respectuosa i argumentada correctament sobre les finalitats del dret, identificant i explicant la normativa jurídica. 5.3. Analitzar problemes concrets i d'actualitat a partir de fonts jurídiques diverses i adequades, elaborant, contrastant i utilitzant críticament la informació esmentada. 5.4. Utilitzar un llenguatge, oral i escrit, inclusiu i igualitari.
--

5.6. Competència específica 6.

CE6. Buscar, contrastar i compartir informació i continguts digitals en l'àmbit jurídic i social, incorporant l'ús responsable i segur de les TIC, argumentant les potencialitats, repercussions i riscos, personals i jurídics, de les accions quotidianes tant en l'entorn d'aprenentatge com en l'entorn personal i social.

6.1. Localitzar, manejar i seleccionar informació en diferents fonts jurídiques i valorar-ne la validesa i seguretat.
6.2. Editar, integrar i estructurar la informació utilitzant elements multimèdia per a exposar-la i compartir-la.
6.3. Argumentar la influència i potencialitat de les TIC en l'àmbit jurídic i la relació que tenen amb altres àmbits de la societat actual i assenyalar els riscos i les conseqüències en la construcció de la ciutadania digital, especialment en allò relacionat amb l'àmbit jurídic.
6.4. Fer un ús sostenible de les TIC tant en l'àmbit acadèmic com en el personal.